

TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 32

sügis 2007

Foto: Eesti Rahva Muuseum/Arp Karm

Augustikuu palavatel päevadel oli Hauka mail Karjasoos veelgi kuumem kui mujal. Seal põletati alet ja tehti rukis maha. Kõik toimus üsna samal kombel kui meie esivanemadki oma peatoidust hankisid. Aastajagu kuivanud ja umbes 0,4 ha suurusele alale koondatud võsa põles mitmemeetrise leegiga.

Suurema põlengu lõppedes koondati järelejäänud tukid järelpõletuseks hunnikutesse ja paari tunniga oli põhitöö tehtud. Järgmisel päeval künti põletatud ala spetsiaalselt selleks valmistatud harkadraga ristuvates suundades kaks korda läbi, äestati kuuselõhandikest karuäkkega ning külvati põllule rukkiseeme. Nii see aletamine käib!

Peamine erinevus endisaegsest põllutööst seisnes alepõllu kõrval valvavas tuletorjeautos. Tehtud oli kõik vajalik, et tööde ohutus tagada.

(jätkub lk. 5 „Palav põllutöö Karjasoos“)

Kaitsekorralduskava on saamas viimast lihvi!

Õuesõppega seotud Karula inimesed käisid Soomes kogemusi omandamas.

Karula rahvuspargis käis nõu ja jõuga abiks Suveakadeemia.

Mitmed kaitsealad Eestis said 50 a. vanaks.

TASUB TEADA

Karula rahvuspargi plaanid järgnevas kümneks aastaks ehk kaitsekorralduskava on valmis

No tegelikult päris valmis ta veel ei ole. Sest **puudu on teie kommentaarid, parandused, täpsustused** jne. Et meile varemgi on tehtud hulga asendamatu ettepanekuid, ilma milleta oleks rahvuspargi dokumendid hulga kehvemad saanud, loodaks ka seekord teie peale – et te võtate vaevaks kaitsekorralduskava eelnõuga tutvuda ja kaasa mõelda. Eks peame ju me kõik, nii teie kui meie, oma elu sättima selle dokumendi järgi ja mida parem kaitsekorralduskava saab, seda lihtsam on pärast seda järgida. **Seega jään ootama teie arvamusi ja ettepanekuid, mis aitaksid mul kaitsekorralduskava paremaks teha.**

Sellest, mis on kaitsekorralduskava ja mida ta sisaldab, on eelnevates infolehtedes korduvalt kirjutatud. Lühidalt kordaks üle, et tegemist on Karula rahvuspargi kohta käiva dokumendiga, mis sisaldab:

- Riikliku Looduskaitsekeskuse poolt **plaanitavaid tegevusi järgnevas kümneks aastaks;**
- **üldisi põhimõtteid** erinevate tegevuste korraldamiseks (metsakasutus, ehitustegevus, tiigikaevamine, külastus jne.) ehk siis põhimõtteid, millele tuginedes antakse üllalootletud tegevustele Riikliku Looduskaitsekeskuse ja keskkonnateenistuste poolt kooskõlastusi;
- Karula rahvuspargi alale jäävate **väärtuste kirjeldusi** ehk siis kokkuvõtet, mida ja miks siin kaitstakse;
- Karula rahvuspargi **üldist iseloomustust.**

Kes otsustavad?

Viimasel ajal on välja töötatud kaks olulist rahvuspargi kaitsekorda ja -korraldust määravat dokumenti. Eelmisel suvel kinnitati uus kaitseeeskiri ja nüüd on valmimas kaitsekorralduskava. Aeg-ajalt on üles kerkinud küsimus, kes selliseid olulisi dokumente ette valmistavad ja selleks vajalikke otsuseid teevad. Kes on need inimesed, kes määravad, kuidas asjad Karula rahvuspargis käima peaksid, mis siin peaks olema keelatud, mis lubatud ning mida siin teha oleks vaja, et kaitstavad väärtused säiliks?

Kaitse-eeskirja tegemiseks kulus kaks ja pool aastat enne, kui see ministeeriumi saadeti. Siis läks veel omakorda poolteist aastat enne, kui see valitsuses vastu võeti. Eeskirja ümbertegemise aluseks olid peamiselt eelmise kaitsekorralduskava koostamise käigus spetsialistidelt ja selle avalikustamisel elanikelt laekunud ettepanekud. Need arutasid erinevatel koosolekutel läbi tollased Karula Rahvuspargi Administratsiooni töötajad: **Rene Freiberg** (Tartu Ülikooli (TÜ) bioloogia lõpetanud seire- ja teadustöö spetsialist),

Materjal on enam kui mahukas, samas võib sealt ju lugeda ainult neid peatükke, mis huvi pakuvad ja teha ettepanekuid ainult nende kohta.

Kus kaitsekorralduskavaga tutvuda saab?
Seda saab teha Karula rahvuspargi koduleheküljel www.karularahvuspark.ee, Lüllemäe, Haabsaare ja Antsla raamatukogudes, Antsla ja Karula vallamajades, Võru ja Valga Keskkonnateenistustes ning loomulikult Karula rahvuspargis Ähijärve kontoris kuni **12. oktoobrini 2007.**

Kuidas, kus ja mis ajani on võimalik oma arvamust avaldada? Kõige kindlam koht ja aeg selle jaoks on avalikustamiskoosolek, mis toimub **14. septembril 2007. a.** algusega **kell 10.00 LKK Põlva-Valga-Võru regiooni Karula kontoris Ähijärvel.** Suuliselt on kõige lihtsam omi mõtteid väljendada ning nii saab üles kerkivaid teemasid ka kohe koos arutada. Kui koosolekust osa võtta ei saa, siis on võimalik mulle helistada (tel. 782 8350 või mob. 528 4772) või siis kirjutada e-posti aadressil kaili.preismann@lk.ee või Karula rahvuspark, Ähijärve küla, Antsla vald, Võrumaa. Seda kõike kuni **12. oktoobrini 2007. a.**

Kaili Preismann
kaitse planeerimise spetsialist

Rainer Kuuba (Eesti Maaülikool (EMÜ) metsandus, metsaspetsialist, teaduste magister), **Henno Peegel** (Räpina Aianduskool keskkonnakaitse, maa- ja planeeringu spetsialist), **Pille Tomson** (TÜ bioloogia, direktor), **Kaili Preismann** (TÜ bioloogia, seire ja teadustöö spetsialist), **Mati Urbanik** (EMÜ metsandus, lõpetamata kõrgharidus, järelvalvetöötaja; osales kolmandikul koosolekutest), **Mats Meriste** (TÜ geoloogia, koosluste kaitse spetsialist; osales samuti kolmandikul koosolekutest). Eelmise kaitse-eeskirja põhjal vormis koosolekutel läbi arutatud muudatused uueks eeskirjaks **Eerik Leibak** (Eestima Looduse Fondi töötaja, TÜ bioloogia; lõpetamata kõrgharidus). Ekspertiis telliti **Uudo Timmilt** (TÜ bioloogia, teaduste magister, KKM Info- ja Tehnokeskus). Mõlemaid peetakse Eestis kaitse-eeskirjade parimateks ekspertideks, kes on koostanud mitmeid kümneid erinevate kaitsealade eeskirju ja ekspertiise ning osalenud looduskaitsealase seadusandluse väljatöötamisel. Eerik Leibak olnud vedajaiks Eesti vanade metsade, märgalade ja pärandkoosluste inventeerimisel jpm. Rainer Kuuba on olnud juhtiv ekspert Eesti Metsa-

kaitsealade Võrgustiku (EMKV) projektis ning koostanud Eesti kaitsemetsade majandamise juhised. Pille Tomson on olnud ligi 30 kaitse-eeskirja ekspert, samuti EMKV looduskaitse-ekspert.

Ekspertiisi käigus hinnati väljatöötatud kaitse-eeskirja, tsoneeringu sobivust ning sotsiaalseid mõjusid. Eeskirja projekt läbis avalikustamise, millele laekus palju ettepanekuid nii elanikelt, maaomanikelt kui erinevatelt ametkondadelt. Lõpliku lihvi andis eeskirjale Keskkonnaministeeriumi Looduskaitse-osakond (juhtivspetsialist **Marika Erikson**).

Nii nagu kaitse-eeskiri, saab ka kaitsekorralduskava meie poolt valmis 2,5 aastaga. Kava koostamist alustati ekspertrühma moodustamisega, kuhu paluti kohalikku elu erinevate kantide pealt tundvaid siitkandi inimesed: **Jüri Drenkhan** kui kohalik elanik ja väiketalupidaja, **Silver**

Visnapuu kui suurtalupidaja, **Elmo Kronberg** kui kohalik elanik, **Andy Karjus** kui elanik ja turismiga tegelev inimene, **Kristi Kalve** kui KHÜ esindaja ja **René Freiberg** kui elanik. Kaitsekorralduskavale pandi alus kaheksal koosolekul, millest võtsid lisaks eelloetlutele osa kõik koosolekute toimumise ajal rahvuspargis töötanud inimesed – **Pille Tomson**, **Henno Peegel**, **Kaili Preismann**, **Mats Meriste**, **Mati Urbanik**, **Merike Tsimmer** ja **Tea Treimuth** ning Riikliku Looduskaitsekeskuse moodustamise järel ka **Toomas Hirse** ja **Silver Näkk**. Lisaks kaasati ekspertidena kulttuuripärandi kaitse suunal Võru Instituudi kauaegne direktor **Kaido Kama** ning looduskaitse vallas tollane Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava spetsialist, kes oli samal ajal ka Keskkonnaministeeriumi kaitsekorralduskavade komisjoni liige. Kõik ülalloetletud inimesed olid kutsutud kõikidele koosolekutele.

Erinevate teemade arutamisel kutsuti koosole-

kutele veel terve rida eksperte ja kohalikke asjasse puutuvaid inimesi: järvede töögrupp oli kaasatud **Lilian Freiberg**; metsanduse teemakäsitlusele oli kaasatud **Rainer Kuuba**, **Kalle Eller**, kohalikud metsaülemad **Enno Koemets** ja **Tõnis Kask**; jahiteema käsitlusele kohalike jahimeeste esindajatena **Toomas Jüris** ja **Ants Järvmägi**; poollooduslike maastike ja koosluste teemakäsitluse juurde olid kaasatud ökoloog **Marek Sammul** (EMÜ) ja Keskkonnaministeeriumi Looduskaitseosakonna spetsialist **Urve Sinijärv**; kultuuri-pärandi teema eksperdiksid olid palutud Eesti Rahva-

Karula Kaitsekorralduskava koosolek Emajõe suursoo külastuskeskuses.

Foto: arhiiv

muuseumi töötajad **Liisi Jääts** ja **Kristel Rattus** ning valdade esindajatest **Rain Ruusa**; külastuskorralduse teema juurde **Irje Karjus**; liigitemaatika juurde Keskkonnaministeeriumi Looduskaitseosakonna spetsialist **Riinu Rannap**; loodusharidustemaatika juurde praegune Riikliku Looduskaitsekeskuse loodushariduse peaspetsialist **Taime Puura**.

Arutelud olid pikad ja nii mõnegi küsimuse juurde tuli hiljem tagasi pöörduda, enne kui sobiv lahendus leiti. Ühised otsused fikseeriti protokollides, mis olid aluseks kaitsekorralduskava teksti koostamisel.

Seega pole ühtegi otsust vastu võtnud keegi ainuisikuliselt ning kaasata on püütud Eesti parimaid ning samuti Karulat tundvaid spetsialiste. Aga lisaks spetsialistidele on nende tähtsate otsuste juures sõnaõigus ka rahvuspargi elanikel ja maaomanikel.

Kaili Preismann
kaitse planeerimise spetsialist

Viiskümmend aastat Eesti looduskaitset

Tänavu juulis ja augustis tähistasid paljud Eestimaa kaitsealad oma 50. sünnipäeva. Kui 1955. aastal alustas tööd ENSV Teaduste Akadeemia juurde moodustatud looduskaitse komisjon, asuti hoogsalt propageerima looduskaitse ideid ja edendama praktilist looduskaitset. Komisjoni tööd vedas pea 30 järgneval aastal bioloogiadoktor Eerik Kumari. 7. juunil 1957. aastal võttis ENSV Ülemnõukogu vastu looduskaitse seaduse ja samal aastal moodustati neli riiklikku looduskaitseala (Matsalu, Vilsandi, Viidumäe ja Nigula) ning 28 erinevat keeluala. Nende hulgas olid Suur Munamägi, Vällamägi ja Rõuge järvestik, mille baasil on välja kujunenud tänaseks tuntud Haanja looduspark ning Pühajärv, Väike-Munamägi ja Tedremägi, mis olid

tuumikuiks Otepää looduspargi sünnil.

Looduskaitse ajalukku tagasi vaadates tuleb tõdeda, et esivanemad on loodust kaitsnud ja sellega harmoonias elanud juba alates muinasajast. Pühaks peeti hiisi, järvi, allikaid, põlispuid ja suuri kivisid. Kahjuks ei ole selline elulaad tänasel päeval alati au sees. „Jaga ja valitse“ mõtteviis looduse ekspluaatierimisel ühiskonnas on sundinudki selle edumeelset osa aktiivselt tegutsema looduse kaitsmise nimel. Nüüdisaegne looduskaitse tekkis enam-vähem üheaegselt 19. sajandil nii Põhja-Ameerikas kui ka Euroopas ja selle esmaseks ülesandeks oli teatud piirkondade ning liikide kaitsmine inimtegevuse eest. Täna on päevaks on eelnevatele ülesannetele

lisandunud loodushuviliste inimhulkade suunamine looduses viimasele võimalikult vähe kahju tekitades, andes samal ajal külastajatele ülevaate paikkonna loodusväärtustest ja tõstes inimeste loodusteadlikkust.

Võime olla uhked selle üle, et looduskaitse ideed ja vajadus juurduvad järjest kindlamalt meie inimestes ning looduse kaitsmise olulisus saab meile kõigile üha selgemaks. **Ajal, mil maakeral elab nii palju inimesi nagu ei kunagi varem, on läbi globaalsete kliimamuutuste kõigile selgeks saanud loodusliku tasakaalu säilitamise olulisus meie planeedil.** Energia ja puhta vee probleemid, millega inimkond seisab silmitsi tänasel päeval, ei jäta kahtlust, et varasemalt on tehtud loodusressursside kasutamisel suuri vigu. Meie ajal toimuvate looduskatastroofide rida on inimkonnale ülitõsiseks signaaliks. Muidugi on meie väike kodumaa maailma mastaabis täpselt ja siinsed protsessid ei mõjuta kuigivõrd kogu maakera saatust, kuid ometigi sünnivad ka suured jõed kusagil väikestest lätetest.

Seepärast **ärgem pidagem vähetahtsaks neid samme, mida oma kodukoha looduse kaitsmise nimel ette võtame – see kõik kokku moodustab olulise panuse meie elukeskkonna väärtuslikumaks muutmisel.**

Jätkugu meil kõigil ühiselt oidu selle lihtsa töö mõistmiseks. Seetõttu tasubki Eesti looduskaitse 50. aastapäeval heita pilk tehtule, et tulevikus looduskaitse tegevuste planeerimine oleks väiksemate vigadega. Tarkade meeste ja naiste viiekümne aasta tagused ning hilisemad otsused looduskaitsetes on pannud aluse sellele, et tänasel päeval on meil olemas Matsalu, Lahemaa, Karula ja palju teisi kauneid paiku Eestimaal, mille imetabast loodust ja ülevat ilu meil on õnn ka tänasel päeval näha ja nautida!

Urmas Roht
LKK Põlva-Valga-Võru regiooni direktor

Hästi kavandatud ehitustegevus säilitab kaitseväärtusi

Karula rahvuspargi kaitse-eesmärk on Lõuna-Eestile iseloomulike metsa- ja järverikaste maastike, pinnavormide, looduse ja kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamine, kaitsmine, taastamine, uurimine ja tutvustamine ning kaitsealuste liikide kaitse.

Ehitustegevus on valdkond, kus on võimalik kõiki neid väärtusi pöördumatult kahjustada, ise seda tähele panemata.

Karula rahvuspargi suur väärtus on üsna hästi säilinud pärandmaastik koos sinna kuuluvate hoonete, teede, niidu- ja metsasiiludega. Olulisel kohal on pikkade aastate jooksul välja kujunenud asustusstruktuur. Kuidas seda kõike säilitada ja parandada, selle üle on aru peetud erinevatel nõupidamistel ja koostatud erinevaid alusmaterjale, mille kokkuvõttes nüüd valmivas kaitsekorralduskavas kirjas on.

Üldjuhul on ehitus selline tegevus, mis vajab kohaliku valla nõusolekuid. Vastavalt ehituse suurusele või kasutusotstarbele taotletakse kas kirjalikku nõusolekut või siis ehitusluba koos sinna juurde kuuluva dokumentatsiooniga. Kui tekib kahtlus, kas planeeritav tegevus vajab kooskõlastusi, siis tasub alati ühendust võtta valla ehitusnõunikuga või siis vastava looduskaitse spetsialistiga.

Uusi hooned võib rahvuspargis ehitada vaid olemasolevatesse talukohtadesse ja hoonestusaladele ning põllumajandusliku otstarbega väikehooneid põllumajandusmaale. Selline punkt sai kaitse-eeskirja sisse eesmärgil, et säiliks järveääred

ja avatud maastikud ning meie asustusele iseloomulikud mustrid. Et ei toimuks lauskruntimist ja täisehitust, nagu see on paraku toimunud ja toimub paljudes looduskaunites kohtades.

Rahvuspargi eelmises eeskirjas ei olnud välja

Rehe katuse remontimisel on kasutatud traditsioonilisi materjale.

Foto: arhiiv

toodud ehitiste kooskõlastamise nõudest vabastamise piirmäärasid. Sellega kaasnes absurdne olukord, kus seadusest tulenevalt oleks vaja olnud kaitseala valitseja nõusolekut nii aiaposti kui ka postkasti paigaldamisel. **Uue eeskirja järgi võib omanik ehitada õuemaale ilma kooskõlastuseta kuni 15 m² suuruse ja kuni 4 m kõrguse sõrestik-**

konstruktsiooniga hoone. Väljapoole hoonestusala võib ehitada vaid põllumajandusotstarbega hoonet, mille ehitusalane pind on kuni 15 m² ja kõrgus alla 4 m.

Hoonete kavandamisel tuleb järgida paikkonnale iseloomulikke ehitustraditsioone ja -proportsioone. Uue hoone ehitamisel olemasolevate juurde peaks jääma väliselt sarnaste joonte juurde, mis on olemasolevatel hoonetel (katusekalle, sein ja katuse suhe, akende ja uste suurus ningujud, ehitusmaterjalid jne). Üldjuhul võib ehitada kuni 1,5 kordseid hooned ning katusekalle peaks olema ligilähedane 45 kraadile või sarnane juba talus olevatele hoonetele. Ka õuel uuele hoonetele asukohta valides peaks järgima Karula õuedele iseloomulikke planeeringut, võimalusel tuleks eelistada vanu vundamendikohti.

Rahvuspargis hinnatakse kogu hoonestust, sest igal ajal on oma nägu. **Vanadest hoonetest kõige väärtuslikumad on need, mis on rajatud üleelmisel sajandil, aga väärtustatud on ka kõik enne Teist Maailmasõda ehitatud hooned.** Hilisemast ajast tuleks säilitada vähemalt tüüpilisi näiteid.

Tihti peale on vanade hoonete kasutusotstarve kadunud ning nad seetõttu jäänud halba olukorda. Et väärtuslikke hooned säilitada, püütakse rahvuspargis leida vahendeid remonttöödeks, aga seatakse ka piiranguid ümberehitustele. **Remontimisel tuleks kasutada samu materjale, mida on kasutatud algselt hoone ehitamisel.**

Teretulnud on hoonete algse väljanägemise taastamine. Aga kui midu vanapäraste hoonetega

õuele jääb uuemaid lamekatusega kõrvahooneid, on soovitatav neilegi panna viilkatused.

Vanade lagunenuid hoonete lammutamisel on vaja eelnevalt eksperdi arvamust. Ekspertarvamus on oluline hoone mõõtmete ja ehitusvõtete fikseerimiseks ning taastamisvõimaluste ülevaatamiseks. Kaitse-eesmärkidele mittevastavate, maastikku risustavate hoonete lammutamine on teretulnud tegevus, kuid siinjuures tuleb hinnata ka võimalust hoone ümber ehitada ning kooskõlastada plaanid looduskaitse-spetsialistidega.

Hooned on oluline osa meie maastikust ning hoiame seda, mis meil on.

Henno Peegel
maa- ja planeeringuspetsialist

Palav põllutöö Karjasoos

(vt. *Algus esikaanel*) Karjasoo põld pole rajatud siiski leivavilja kasvatamiseks. Tegemist on mitmekülgse teadusliku eksperimendiga, kuhu on kaasatud erinevate valdkondade teadlased. Põhilisteks vedajateks on Eesti Rahva Muuseum ja Keskkonnaajaloo ühing.

Eesti Rahva Muuseumis on säilinud üleskirjutusi möödunud sajandi alguses uudismaa rajamise eesmärgil toimunud aletamistest. Siiski pole kirjanud nii täpne, et mõista, kuidas see töö täpselt käis. Ehk oli mõni asi tollal veel liiga üldteada, et seda üles märkida. Nüüd on aga aletamisoskused rahva teadvusest kadunud ja vanu töövõtteid ei saa taastada teisiti, kui ise järgi proovides. Siis osatakse ka vanadest kirjeldusest paremini aru saada.

Alepõletuse eksperimendist on huvitatud ka arheoloogid. Leides söekihi, ei osata praegu sageli otsustada, kas tegemist kunagise põlengu- või põllu-alaga. Töös on paleobotaanikud, kes uurivad, milliste taimeliikide õietolm alepõldudel levib ja kuidas. Selleks paigutati Karjasoosse juba möödunud aastal õietolmukogujad. Jälgitakse ka, kui kaugemale jõuavad põletamisel õhkutõusvad söe- ja tuhaosakesed. Siis osatakse paremini lugeda soodest-järvedest kogutud setteproove, mis sisaldavad tuhandete aastate tagust õietolmu ja põlenud osakesi, ning nende alusel selgitada inimtegevuse ammuseid jälgi. Samuti osalevad uuringutes botaanikud, keda huvitab tule mõju mullale ja taimkattele.

Selleaastane põllutöö oli nende mitmekülgsete teadusuuringute esimene samm, järgmiseks aastaks on ette valmistatud põld Sora lähedal ning ülejäämiseks

Alepõllu tegemine Karjasoos.

Foto: Arp Karm (ERM)

aastaks otsitakse veel ühte võsastunud ala.

Karula sobib aleviljeluse uuringuteks hästi. Karulas, nagu paljudes Liivimaa kõrvalistes kohtades, oli alepõletamine ilmselt veel XIX sajandi algupoolel üsna levinud ning kestis tõenäoliselt veel sajandi lõpuni. Aletamiseks kasutati siis paarikümneaastase võsaga maad, mida saksa keeles kutsuti *buschland* ja võru keeles lihtsalt „mõtsamaaks“ ja

sinna rajatud põldu „mõtsapõlluks“. Ühte põldu kasutati tavaliselt 3, harva kuni 5 aastat järjest. Esimestel aastatel andis alemaa sõnnikupõllust tunduvalt suuremat saaki, siis langes viljakus kiiresti ja ala jäeti uuesti võsastuma. Alemaana kasutati järsunõlvalisi künkaid ja õuest kaugemaid maid, kuhu sõnnikuvedu ära ei tasunud. Lõuna-Eestis oli aletamisel kaalukas roll leivavilja saamisel nii alepõldude suurema saagikuse kui aleviljeluseks sobivama künkliku maastiku tõttu. See kajastub ka XIX sajandi lõpu talukaartidel, kus kunagi aletamiseks kasutatud maad on veel tähistatud eraldi kõlvikuna. Need võtsid enda alla kolmandiku talumaadest.

Eestis on uurimise eesmärgil proovitud aletamist varem ühel korral 1970ndatel aastatel Vooremaal, kuid siis ei olnud uuringud nii mitmekülgsed. Soomes praktiseeritakse aletamist süstemaatiliselt kolmel kaitsealal, et seda traditsioonilist viljelusliiki külastajatele tutvustada ja säilitada vanade alekultuuride geenifondi.

Pille Tomson

Soomes kogemusi omandamas

Projekti „Maale õppima“ raames käisid Häme ümbruskonnas õppereisil bussitäis õuesõppe edendajaid Lõuna-Eestist. Grupi enamuse moodustasid Karula talunikud, Põlva-,Valga- ja Võrumaa koolide õpetajad ning LKK Põlva-Valga-Võru regiooni külastuse ja loodusharidusega tegelevad spetsialistid.

Külastati Soome Põllumajandusuuringute Keskust, sellele kuuluvat põllumajanduslikku teemaparki Elonkierto ja Häme looduskeskust. Tähelepanu väärrib soomlaste oskus infot hästi näitlikult edastada. Oma silmaga võis näha, miks taim fosforit vajab ja palju keskmine soomlane aastase õllejoomise tarbeks maad kasutab. Häme looduskeskuse saalis võis aga lausa

Soomes õuesõppe talu külastamas. Foto: Margit Turb

proovida, mis tunne on öösel kuusemetsas pikutada. Mattila ja Vekkilä taludes arutati pikalt, kuidas seal õpilasi vastu võetakse ning mis tegemiste kaudu lapsed maaelust teadmisi omandavad. Külastatud Kiipu kool paistis silma lapsesõbraliku õpikeskkonna poolest.

Liesjärvi rahvusparkis tehti väike matk, vaadati Korttiniemi muuseumitalu ja põlismetsa. Kahe päeva kogemused ja tekkinud mõtted said kokku võetud hilisööni kestnud seminaril. Lisaks sellele, kuidas lastele talude ja looduskeskuste abil paremini keskkonnaharidust anda, said kohaliku rantsutrupi eestvedamisel selgeks ka kolme soome rahvatantsu sammud.

Pille Tomson
TÜ Loodusmuuseumi projektijuht

Soomes Kiipu koolis külas.

Foto: Merike Tsimmer

Suveakadeemia kui elustiil

Juba teist suve toimus tudengite algatusel üritus nimega Suveakadeemia. Kui mullu tuldi kokku Soomaa rahvusparkis, siis sel korral valiti toimumiskohaks Karula rahvuspark. Ajavahemikul 19.–25. juulini astus seoses Suveakadeemiaga Ähijärve keskusest läbi tublisti üle kolmekümne inimese. Tulijaid oli lähedalt ja kaugelt – mõni siitsamast Karulast, teised Tartust, Tallinnast või koguni Poolast ja Saksamaalt. Need, kes eelmisel aastal olid käinud ja näinud, teadsid, mida oodata, kuid uued tulijad võisid vaid aimata.

Kuigi ürituse nimeks on akadeemia, ei tähendanud see, et me oleksime ainult istunud ja targemate inimeste pajatusi kuulanud. Sama suur rõhk oli sellel, et saabunud saaksid argimürast kõrvale tõmbuda, keha ja vaimu puhata ning näha kaunist loodust. Samuti oli meie eesmärgiks pakkuda omalt poolt midagi ka kohalikule paigale. Kuus päeva on liiga vähe, et kolm-

kümmend noort suudaks enda harimise ja puhkamise kõrvalt „jõgesid teist pidi pöörata“, kuid rõõmsa pealehakkamisega tegime, mis suutsime. Kõige nähtavamaks ja käegakatsutavamaks teoks võib kindlasti pidada uue kiige ehitamist keskuse juurde. Töö oli tänu ühisele pingutusele lihtne ja meeldiv. Meid juhendas kogunud mees, kes ilma keerukate jooniste ja mõõtmisteta aitas silma järgi valmis ehitada kiige, mille kohta teine mees ütles, et tema pole veel elus nii head külakiike näinud. Eks aeg näitab, kas kiitus tuli lihtsalt heast meelest või saigi Karula endale Lõuna-Eesti parima kiige.

Teiseks suuremaks tegemiseks võib pidada Kaika kandi arengukavaga tutvumist ja läbiarutamist. Osad suveakadeemikud moodustasid arengukava töögrupi, mis katsus 2003. aastal koostatud plaanist end läbi puurida ning sel teemal aru pidada. Püüti leida kava nõrgemad ja tugevamad kohad, anda hinnang juba ära

tehtud asjadele ning mõelda, kuidas üht või teist tegemata asja võiks teostada. Arengukava teemadel toimus ka diskussioon, kuhu tuli hulk tähtsaid ametimehi: Tiit Tõnts (Antsla vallavanem), Ülo Tulik (Võru maavanem) ja Rain Ruusa (Karula vallavanem) ning maaelu arendaja Krista Kõiv (Põllumajandusministeeriumi maaelu arendamise osakonna juhataja) ja looduskaitse Kaili Preismann. Arutelu juhatas Urmas Klaas ning kaasa rääkima olid oodatud ka kohalikud inimesed. Kahju, et kohalikke nii vähe tuli. Seetõttu ei toodud ilmselt kõiki probleeme välja. Selgus, et kuigi Karula näol on tegu väga mõnusa elukeskkonnaga, võiks siin paremini edasi kanda kohalikke kombeid ja tavaid. Kaili sõnul peitubki piirkonna suurim väärtus siin põliselt elavates inimestes. Kuid et osad kohalikud asuvad kaugemale elama ja siia kolib inimesi, kelle juured on mujal, on oht, et siinsed kombed ja pärimused ei kandu piisavalt edasi.

Mitmed arutelud toimusid õues – peakohal sinine taevaskõõk ja hingamiseks värske õhk. Foto: Suveakadeemia

Teise asjana vastandati looduskaitseõued ning inimeste huvisid. Ülo arvas koguni, et mahepõllundus ei ole Euroopa Liidu toetuste kadumisel konkurentsivõimeline ning et looduskaitse piirab rangelt inimeste tegevust, mistõttu inimesed on sunnitud mujale elama minema, kui vabamaid käsi ei anta. Arutati veel infrastruktuuri küsimust – kas Karulas peaks olema kõvakattega teed või piisaks, kui tehtaks kruusateid paremaks. Ühelt poolt – praegused kruusateed lõhuvad autosid. Asfalteerimine tooks aga kindlasti kaasa hoolimatute ja soovimatute turistide voolu. Siin võiks valiku teha kohalikud ise vastavalt sellele, kumma probleemiga nad tahavad silmitsi seista. Viimase asjana toodigi diskussioonil välja omaalgatuse vajadus. See, mis Karulas sinnamaani on toimunud, on küll hea, kuid veelgi parem oleks, kui tekiks mingi pidevalt aktiivsete inimeste seltskond, kes lükkaks vajadusel projekte käima ning oleks kõigi poolt aktsepteeritud ning saaks hästi läbi ka võimuesindajatega.

Ülejäänud „tehtud asjade“ nimistusse võiks panna õuesõppe ja mahepõllunduse töögrupid. Esimene neist külastas Ränna talu ning aitas koos Lihula Gümnaasiumi õpetaja Marje Loidega välja töötada lastele mõeldud õuesõppeprogrammi. Nii saavad lapsed rohkem teada sellest, millega linnaelus kokku ei puutu – talukultuurist, loodushoiust, põllupidamisest jne. Teine grupp haris ennast mahepõllunduse osas – õppis leiba ja sõira valmistama ning aitas lambaid karjatada ning pügada. Osa akadeemikutest olid abiks Kailil, et ta saaks hakata oma hiljuti soetatud talu üles ehitama. Selle käigus puhastasime suure osa

Marje Loide tudengeid õpetamas.

Foto: Suveakadeemia

õuealast võsast ning võtsime lagununud aidalt maha vanad katusejäänused.

Kõik, kes suveakadeemial käisid, tulid sealt tagasi millegi võrra rikkamana. See ei tähenda, et see rikkus oleks tulnud kellegi arvelt – pigem avastasid inimesed enda jaoks koha Eestis, kuhu võiks teine kordki tagasi tulla või leidsid siin käies uusi sõpru ja tuttavaid nii kohalike kui ka suveakadeemikute seast. Pääaegu kõik omandasid mingi uue oskuse või teadmise. Näiteks said soovijad liituda taaskasutuse või alternatiivenergia töögrupiga ja proovisid kätt, kuidas lihtsate võtetega teha vanast mööblit uut või kuidas oma vana haisva diiselmootoriga autot muuta keskkonnasõbralikumaks ja pannkoogilõhnaliseks. Pannkoogi lõhn tuli seejuures auto mootorist, mis tänu ümbertegemisele hakkas tööle tavalise toiduõliga. Peale korraldajate koostatud „miinimumprogrammi“, mis oli siinkirjeldatust veel hulga pikem ja kuidagi ei tahtnud kuue päeva sisse ära mahtuda, algatasid osalejad veel uusi sündmusi ja tegemisi, võttes selleks või une arvelt aega juurde.

Suveakadeemia on selleks korraks läbi ning toimub tuleval aastal juba kuskil mujal. Loodetavasti ei jäänud meie Karulaskäik kellegi meist pelgalt keskmisest paremaks turismireisiks ning ideed, mis me seal lahti lasime, idanevad ja kannavad Karulas tulevikus ka vilja. Alles siis, kui see juhtub, võib lõplikult öelda, et üritus on täielikult korda läinud.

Toomas Runnel,
Tartu Ülikool, bioloog

Ähijärve kontor ja
külastuskeskus on avatud
E-R 8-17

Adress:
Ähijärve küla, Antsla vald,
66420 Võrumaa.

Tel./faks **782 8350**
ja **525 1552**
loodusvaht 529 0388
niiduspets. 5340 8012
metsaspets. 5334 0871
maa- ja planeeringuspets.
516 1479

Riikliik LKK Põlva-Valga-Võru
regiooni peakontor:
Kolga tee 28, Otepää,
67405 Valgamaa,
tel 766 9290,
polva-valga-voru@lk.ee

Valgamaa Keskkonnateenistus:
Kesk 12, Valga 68203,
tel 766 6129,
juss@valgamv.ee

Võrumaa Keskkonnateenistus:
Karja 17a. 65608 Võru,
tel 786 8360,
kkt@mv.werro.ee

*Infoleht on välja antud
Sihtasutus
Keskkonnainvesteeringute
Keskus toetusel.*

**KAASTÖID
JÄRGMISESSE
INFOLEHTE OOTAME
KUNI 1.dets. 2007**

**VAATA MEID KA
INTERNETIST:
www.karularahvuspark.ee**

*Üteldi õnne, et siinpuul
Vilimiku ojja - kutsuti
Külmälätte kolk, seo om nii
allikane, vesi om alati külm -
üteldi, et sääil ommava
viivaimu. Pellässivä kõik, et
tuli paistus. Aga seo olli nigu
allika kotus, pümmel üül
paistus nigu heledämb.*

Anna Sarv Täta talust on
1898. aastal Ähijärve kohta
jutustanud.

Esimesed maaomanikud Eestis saavad endale kinnistu kaitseväärtuste kirjeldused.

Augusti lõpus valmisid esimesed 30 Karula rahvuspargis olevate kinnistute kaitseväärtuste kirjeldust. Iga kinnistu kirjeldus on vormistatud eraldi köitena koos fotode ja kaardiga ning see antakse omanikule. Looduskaitse seaduse alusel väljastatakse maaomanikele kaitsekohustuse teatise, mis kajastavad kinnistul kehtivaid looduskaitsepiiranguid, kuid ei anna selgitust nende vajaduse kohta. Kaitseväärtuste kirjeldus täidab selle lünga, andes ülevaate kinnistul olevatest väärtuslikest pinnavormidest ja kooslustest, seal elavatest haruldastest liikidest ning muudest kaitseväärtustest. Eesmärgiks on, et iga rahvuspargi eramaaomanik saaks sellise kirjelduse.

Kaitseväärtuste kirjelduste koostamine kinnistutele on Eestis esmakordne. Projekt sai teoks Keskkonnainvesteeringute Keskuse ja LIFE-Nature projekti toel.

Kaili Preismann
kaitse planeerimise spetsialist

Karula Hoiu Ühing annab teada:

Kutsume osa võtma niitude hooldamise nõupäevast!

28.septembril algusega **kell 10:00** toimub Karula rahvuspargi külastuskeskuses Ähijärvel nõupäev, kus arutakse niitude niitmise tekkivaid/kaasnevaid probleeme ja püütakse koos otsida võimalikke lahendusi nende lahendamiseks. Räägitakse niitude inventeerimisest, piiritlemisest, loodushoiutoetuste uuest süsteemist ja ERDF-projekti kulgemisest. Kohale on oodata lisaks maakasutajatele ka Riikliku Looduskaitsekeskuse ja PRIA otsustajaid ametnikke ning niitude inventeerijaid, kes selgitavad omaltpoolt otsustamise ja kontrolli nõuete tagamaid.

Tule kohale ja aita oma nõuga süsteemi paremaks muuta!

Täpsem info telefonil 5333 2050 või e-mail: oliviatiill@gmail.com

Toimus ehituskoolitus

Selleaastasel ehituskoolitusel oli peateemaks taas palk ja palgi vahetamine aga üks see teema ole ka kõige aktuaalsem – on ju suurem osa kohalikest ehitistest vanad ristpalkhooned, kus mõni palk pahatihti ära on väsinud. Teiseks teemaks oli akende restaureerimine – ehk annab nii mõnegi vana akna nüüd uute teadmistega uuendada ja nii uute akende ostust hulga raha kokku hoida – lisaks sellele jääb ka maja ilme algupärasem. Tänu kõigile, kes osa võtsid ja andsid nii panuse ürituse õnnestumisse!

Toimus maalilaager

Kümnes Karula rahvuspargi elanike ja sõprade maalilaager toimus 13.-19. põimukuul Lajassaare talus Rebasemõisa külas. Maalijaid juhendas Eve Valper ja lapsi Epp Viires, kokku oli kunstihuvilisi laagris ligikaudu 30. Sügiskuul avatakse Karula rahvuspargi külastuskeskuse majutushoones Ähijärvel näitus parematest laagris tehtud töödest. Näitust saab vaadata Ähijärve kontori lahtiolekuajal 2008.aasta suveni.

Maalilaagris viibinud lapsed koos juhendajatega.

Foto: Henno Peegel

„Tarupettäi“ on koostanud ja toimetanud: Olivia Tiill (5333 2050), Pille Tomson (526 0618) ja Merike Tsimmer (520 1988).

Tarupettäi on loodussõbraliku trükivärviga trükitud vanapaberist valmistatud paberile.